

Valtioneuvoston asetus Oikeuspalveluvirastosta annetun valtioneuvoston asetuksen 1 §:n muuttamisesta

Pääasiallinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan, että valtioneuvosto antaa asetuksen Oikeuspalveluvirastosta annetun valtioneuvoston asetuksen 1 §:n muuttamisesta, joka koskee julkisen oikeusavustajan kelpoisuusvaatimuksia.

Muutos perustuu Oikeuspalveluviraston oikeusministeriölle tekemään ehdotukseen ja sen tarkoituksena on parantaa viraston mahdollisuuksia rekrytoida julkisia oikeusavustajia.

Asetusmuutoksen ehdotetaan tulevan voimaan 1.7.2026.

1 Asian tausta ja asetuksenantovaltuudet

Oikeuspalveluvirasto on 27.2.2026 toimittanut oikeusministeriölle Oikeuspalveluviraston toimistorakenteen ja toimipaikkaverkoston uudistamista koskevan ehdotukseen (VN/7187/2026-SAAP-1). Ehdotukseen sisältyy myös ehdotus julkisen oikeusavustajan kelpoisuusvaatimusten muuttamisesta. Muutoksen johdosta virastolla olisi paremmat mahdollisuudet rekrytoida julkisia oikeusavustajia.

Oikeuspalveluvirastosta annetun lain (1133/2023) 9 §:n 3 momentin mukaan julkisten oikeusavustajien kelpoisuusvaatimuksista säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Voimassa olevassa Oikeuspalveluvirastosta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (548/2024) julkisen oikeusavustajan kelpoisuusvaatimuksista säädetään sen 1 §:ssä, jota esityksessä ehdotetaan muutettavaksi

2 Asian valmistelu

Asetus on valmisteltu oikeusministeriössä virkamiestyönä. Esitys perustuu Oikeuspalveluviraston oikeusministeriölle tekemään esitykseen (Oikeuspalveluviraston toimistorakenteen ja toimipaikkaverkoston uudistamista koskeva esitys 27.2.2026). Oikeuspalveluviraston muita ehdotuksia koskeva valmistelu toteutetaan erikseen.

Asetusluonnos on ollut lausunnolla lausuntopalvelu.fi-palvelussa 17.4.- 20.5.2026. Lausuntopalautetta käsitellään tarkemmin kohdassa 5 lausuntopalaute. Oikeuspalveluviraston ehdotus ja lausuntopalaute on luettavissa julkisessa verkkopalvelussa osoitteessa:

<https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM020:00/2026>. Hankkeen tunnus on OM020:00/2026.

Asetusluonnos on ollut tarkastettavana oikeusministeriön laintarkastuksessa.

3 Nykytila ja keskeiset ehdotukset

Oikeuspalveluvirastosta annetun valtioneuvoston asetuksen 1 §:n mukaan julkisen oikeusavustajan kelpoisuusvaatimuksena on oikeustieteen muu ylempi korkeakoulututkinto kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinto sekä riittävä kokemus oikeudenkäyntiavustajan työstä tai tuomarin tehtävien hoitamisesta.

Oikeuspalveluviraston kokemusten mukaan kelpoisuusehdot täyttäviä hakijoita oikeusavustajien virkoihin ja erityisesti oikeusavustajan sijaisuuksiin on joillakin alueilla ollut vaikea saada riittävästi. Voimassa olevan säännöksen mukaan kelpoisia tehtävään ovat kokemuksen osalta vain he, joilla on riittävä kokemus tuomarin tai oikeudenkäyntiavustajan tehtävistä. Tämän arvioidaan rajaavan hakijoiden ulkopuolelle tarpeettomasti sellaisiakin henkilöitä, joilla voisi olla tosiasialliset edellytykset tehtävän hoitamiseen.

Esityksessä ehdotetaan, että kokemusedellytyksiä laajennettaisiin myös muihin oikeusavustajan tutkintoa edellyttäviin tehtäviin siten, että oikeudenkäyntiavustajan tai tuomarin tehtävistä saadun riittävän kokemuksen ohella tehtävän edellyttämä kokemus voitaisiin saavuttaa myös muissa juristin tehtävissä hankitulla kokemuksella. Näitä voisivat olla esimerkiksi toimiminen oikeudenhoidon ja julkisen hallinnon lakimiestehtävissä taikka yksityisellä sektorilla sellaisissa tehtävissä, joissa on hoidettu laaja-alaisia ja vaativia oikeudellisia toimeksiantoja. Kysymykseen voisivat tulla esimerkiksi syyttäjän tehtävät, pankkilakimiehen tehtävät, yritysten lakimiestehtävät ja hovioikeuden esittelijän tehtävät.

Muutoksella ei poistettaisi kokemusedellytystä eikä alennettaisi kelpoisuusvaatimuksen tasoa. Virkaan nimitettävältä edellytettäisiin edelleen sekä tutkinnon perusteella osoitettua oikeudellista osaamista että sellaista käytännön kokemusta, jota julkisen oikeusavustajan tai johtavan julkisen oikeusavustajan tehtävä edellyttää. Tämä on perusteltua, koska julkinen oikeusavustaja rinnastuu prosessilainsäädännössä laajasti asianajajaan ja luvan saaneeseen oikeudenkäyntiavustajaan, ja tehtäviin sisältyy myös vaativia oikeudellisia toimeksiantoja.

Asetuksen 1 §:ään esitetään lisättäväksi edellä mainituilla perusteilla, että kelpoisuusvaatimuksena johtavan julkisen oikeusavustajan ja julkisen oikeusavustajan tehtävään olisi oikeudenkäyntiavustajan tai tuomarin tehtävistä saatu kokemus taikka muissa juristin tehtävissä hankittu johtavan julkisen oikeusavustajan tai julkisen oikeusavustajan tehtävän edellyttämä kokemus. Tutkintoa koskeva kelpoisuusvaatimus säilyisi ennallaan.

4 Vaikutukset

Esityksellä ei ole suoria taloudellisia vaikutuksia. Arvioidaan kuitenkin, että muutoksen johdosta oikeusavustajan virkoja saadaan täytettyä nykyistä paremmin, jolloin oikeusaputoimistojen mahdollisuudet asiakkaiden asioiden hoitamiseksi paranisivat.

Asiakkaiden kannalta muutoksen arvioidaan parantavan oikeusavun saatavuutta niillä alueilla, joissa julkisen oikeusavustajan virkoja ei ole saatua täytettyä.

5 Lausuntopalaute

Lausuntopalaute on luettavissa julkisessa verkkopalvelussa (<https://oikeusministerio.fi/hankkeet-ja-saadostvalmistelu>, tunnus OM020:00/2026).

Lausuntokierros toteutettiin ajalla 17.4.2026 - 20.5.2026. Lausunto pyydettiin 11 taholta: Eduskunnan oikeusasiamies, Julkisan alan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry, Julkiset Oikeusavustajat ry, Juristiliitto - Juristförbundet ry, Luvan saaneet oikeudenkäyntiavustajat ry, Oikeuspalveluvirasto, Suomen Asianajajat, Tuomioistuinvirasto, Valtakunnansyyttäjän toimisto, Valtioneuvoston oikeuskansleri ja valtiovarainministeriö.

Lausunnon antoi kuusi edellä mainittua virastoa tai yhteisöä. Lausunto saatiin seuraavilta tahoilta: Eduskunnan oikeusasiamies, valtiovarainministeriö, Suomen Asianajajat, Julkiset oikeusavustajat ry, Juristiliitto ja Syyttäjälaitos. Lisäksi lausunnon antoi yksi yksityishenkilö.

Suomen Asianajajat ilmoitti, että sillä ei ole lausuttavaa asiaan. Syyttäjälaitos ilmoitti kannattavansa ehdotusta sellaisenaan. Myös muut lausunnonantajat pitivät ehdotusta kannatettavana, mutta ehdottivat muutoksia säännöksen muotoiluun.

Valtiovarainministeriö ja Juristiliitto kiinnittivät huomioita siihen, että säännöksessä tulisi käyttää sukupuolineutraaleja muotoiluja. Valtiovarainministeriö katsoi myös, että säännöksessä ei tulisi viitata virkaan, jotta myös määräaikaiset virkasuhteet sisältyisivät määrittelyyn. Ministeriö suositteli myös muotoilua, joka mukailisi mahdollisimman pitkälle virkamieslainsäädännössä käytettyjä muotoja, jolloin säännöksen tulkinta olisi helpompaa.

Eduskunnan oikeusasiamies katsoi, että myös ennen oikeustieteen maisteriksi valmistumista hankitulla työkokemuksella esimerkiksi käräjäsihteerin tehtävissä tulisi olla merkitystä kokemusedellytyksen täyttymistä arvioitaessa. Toisaalta Julkiset oikeusavustajat ry katsoi, että vain oikeustieteen maisterin tutkinnon jälkeen saatu kokemus tulisi ottaa huomioon. Lisäksi se katsoi, että säädöksessä tulisi olla myös edellytys oikeudenkäyntiin liittyvistä tehtävistä.

Lausuntopalautteen perusteella ehdotetaan, että asetusmuotoilussa käytetään termiä juristi, jota viime vuosina on alettu aiempaa vakiintuneemmin käyttää synonyymina lakimies-termille. Lisäksi ehdotetaan muotoilua, joka mukaillee virkamieslain (750/1994) 8 §:n 2 momentin mukaista kelpoisuusvaatimuksen muotoilua.

6 Voimaantulo

Ehdotetaan, että asetus tulisi voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2026.

7 Esitys

Esitetään, että valtioneuvosto antaa asetuksen Oikeuspalveluvirastosta annetun valtioneuvoston asetuksen 1 §:n muuttamisesta.